

Zsótér János bicentenáriuma

Szeged gazdasági életének alig volt következetesebb és tudatosabb vállalkozó szellemű polgára, mint Zsótér János, aki 200 éve, 1788. május 23-án született a Felsővárosban. (Az egyházi anyakönyvi bejegyzés szerint, a család Sotér, és édesapja: Sotér Ferenc, édesanyja: Benák Róza. A keresztszülők: Csordás István és Hevesi Anna.

A reformkor hazánban a társadalmi és a közszellem ébredését jelentette, és ennek az egész népet átfogó nagy folyamatnak volt kiemelkedő s tevőleges személyisége Zsótér János, aki már Szegeden született, de dalmát-görög ősök ivadéka volt.

Szeged technikai és gazdasági fejlődése, ha kis lépésekben is, de a XVIII. század végétől haladt előre. Az ármentesítési munkálatok hatalmas területeket szabadítottak fel, s ennek következtében élénkebbé vált a mezőgazdasági termelés, majd nyomában a feldolgozó ipar és a kereskedelem. Ebbe az élénkülő életbe született bele Zsótér János, aki kilenc gyermeket nevelt, köztük Zsótér Andort — talán a legnagyobb Zsótért — (1824–1906), aki magas fokon és tudatos előrehaladással folytatta az apai örökséget. (Jó barátja volt Mikszáth Kálmánnak, és az irodalomtörténészek szerint Tóth Mihály alakját — Noszty-fiú esete Tóth Marival c. regényében — nagyrészt róla formálta. (Az egyik Zsótér lányt gróf Nicky András vette feleségül, és a szegedi Belvárosi temetőben nyugszanak.

A Tisza szegedi bal és jobb partján a XIX. sz. elejétől kezdődően Zsótér János uralkodott. Minden vállalkozás érdekelte, és mindenbe belefogott. Foglalkozott a hajózással, tárolással, valamint méhészkéssel. Két-, valamint háromemeletes nagy raktárat építtetett Újszegeden, 1844 és 1846 között. Ezek történetét *Hábermann Gusztáv* dolgozta fel, és tőle tudjuk, hogy az 1849-ben itt létrehívott lőporraktár miként robbant fel, áldozatokat is követelve. Később ugyanitt Zsótér János, gyárszerű épületeket hívott létre. Ezeket 1880-ban bontották le.

A görög-dalmát eredetű szegedi Zsótér család már a múlt század negyvenes éveire uralta a tiszai hajózást. Legtöbb hajója — 34 tetejes, bögös és 24 tető nélküli lútra — Zsótér Jánosnak volt. De ehhez hozzá kell vennünk a Zsótér familia további vállalkozásait is: *id. Zsótér Ferencét, Zsótér Ferencét és ifj. Zsótér Ferencét*. Így valóban a Zsótér család volt a tiszai hajózási vállalkozás legnagyobb művelője.

Ez a neves család a XVIII. század elején vándorolt be Szegedre, és itt hamar beolvadt a felsővárosi polgárságba. Minden tagjuk modern szemléletű, vállalkozói természetű, cselekvő embertípus volt. Egy-szerre látták el a hajós-állítót és kereskedő funkcióit, és ezzel egyidejűleg a város múltjában emlékeket is hagytak. A család nevét ma is őrzi a Széchenyi téren lévő ház, amelyet ugyan még 1840-ben a Hercsényi testvérek kezdtek építtetni, majd csődbe jutottak, és Zsótér János 1844-ben vásárolta meg tőlük. Az épület közti megoldásait követően *Hoffer Károly* tervei szerint 1870-re épült fel, és számos történelmi személyiséget láttak falai. A jelenlegi, az eredetihez hű formáit 1955-ben kapta, akkor *Héjas Imre* tervei alapján emeletet húztak rá, és újították fel. Másik házuk, az új Zsótér-ház szintén a Széchenyi téren áll, a Kelemen utca sarkán. Ugyancsak ők építtették a mai Lenin körút román állt földszintes Zsótér-kúriát romantikus és neogót stílusban, amit sajnos 1978-ban lebontottak. (A felsővárosi Zsótér utcának is a család a névadója.)

Zsótér János annyira nagy hajós volt, hogy nevét és vejét, *Ábrahám Józsefét* még *Széchenyi István* is említi naplójában.

A pesti *Tárogató* (1834. július 2-i számában így ír a szegedi vállalkozóról: „Örömmel említék, legközelebb, hírlapjaink, Zsótér János szegedi polgárnak, hazai termékkel a, Vaskapunk által Galaczig merész lehajóztát.” Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a lehajózást nem maga Zsótér János, hanem veje, Ábrahám József tette, Weisz Bernát, szegedi kereskedő portékájával, ölnyi magas hullámok, rejtett sziklacsúcsok, örvényes vizek tetején. Hajója annyira megrongálódott az úton, hogy az eredetileg 150 aranyat ért eszközt, 40 aranyért Galaczban eladta, és Erdélyen keresztül előbb kocsin, majd Károlyfehérvártól tutajon, a Maroson ereszkedett le Szegedre. Ez az eset is mutatja, hogy a múlt vállalkozói szelleme semmiféle akadályt nem ismert.

Ugyanakkor a nagy hajós, Zsótér János nem tudott igazán megbarátkozni a jövő nagy lehetőségével, a gőzhajóval. Amikor a Dráván már gőzhajók jártak, 1839-től, Szegeden és a Tiszán csak a lóvontatás járta. Superjaival, hajóépítő ácsaival építtetett egy olyan nagy hajót is, amelynek lapátkerekeit a fedélzeten körbe járt lovak mozgatták. Így akart a gőzhajóval versenyezni. Természetesen ez neki sem sikerült, mert végül is a győztes a gőzgép lett.

Zsótér János fia, Andor tovább növelte a család vállalkozásait, vagyonát, de nem az ősi mesterségben, hanem inkább háztulajdonos és földbirtokosként. Az 1893. évi kimutatások szerint, a legtöbb adót fizetők sorában a hetedik helyen állt, de apjának korábbi 45 hajókormányosát már folyamatosan elbocsátotta. A korabeli legjelentősebb szegedi szervezetnek, a gazdasági egyesületnek Zsótér Andor volt az elnöke, és így az iparosításnak lelkes támogatója.

A haladó szemléletű Zsótér János Kossuth pártján állt a szabadságharc alatt is. A gazdaság mellett törődött a művészetekkel is. Támogatta *Dankó Pistát*, a cigányprímást, *Jóó Ferencet*, a festőt, *Vastagh György* szobrászt. A városban megfordult jelentős személyiségek rendre felkeresték, akiket busásan vendégül látozt.

Zsótér János a város leggazdagabb polgára volt. Hatvan hajójával számolva, legalább 500 ezer korabeli forintot tett ki vagyonra, így hitelezhetett a megye rászoruló városainak, köztük Szentesnek is. Minden bizonnyal nemcsak Szegeden, hanem országosan is gazdag embernek számított.

Zsótér János nem volt elvakult ember, szolgálta a város fejlődését, részt vett a liberális társadalmi törekvésekben, a szociális feszültségek feloldásában. Bérelte a város halászzati jogait olyan feltétellel, hogy a halászhelyeket és -feltételeket teljesen felújítja. Elsőként gondolt arra, hogy állandó tiszai hidat létesítsen, és a terveket, amolyan Lánchid mintára el is készítette *Fest Vilmos* mérnökkel. A terv megvalósításához szükséges anyagi fedezet azonban hiányzott, így a hídálomból nem lett semmi.

A mozgalmas és eleven életpálya 1861. november 15-én szakad meg, és rá három napra temették Szegeden. „Múlt hétfőn délután kísértük örök nyugalomra Zsótér János hideg tetemeit számlálhatatlan sokaság jelenlétében. A közös részvét, amely a gyászünnepeknél városunk lakosága részéről mutatkozott, eléggé tanúskodik az elhunynak jól betöltött életpályájáról. A tiszai hajózási életének előmozdításában éveken keresztül játszott, s ha annyi technikai készséggel bír, mint amily ügyességet mutatott a tiszai hajógyártás előmozdításában, bizonyára nem egy célszerű módosítást köszönhetne neki a tiszai hajógyártás. Nyugodjanak békében hamvai!” (Szegedi Híradó 1861. nov. 20.)

BÁTYAI JENŐ

SZOKOLA LAJOS RAJZA

UTASSY JÓZSEF

Anyám vasal

Ingem kék hullámaiban
cirkál egy villangó hajó:
a forró villanyvasaló.

Elnézlek hosszan, szeretve.
S mint a gyöngyházfényű gombok,
mosolygok rád és mosolygok.

Holnap virágvasárnap lesz,
este kádban meg is fürdetsz,
s a templomba, Isten elé

tisztán küldesz, tisztán küldesz.

Az ország ügyei a Parlament ülősszakai között

BESZÉLGETÉS GAJDÓCSI ISTVÁNNAL, AZ ELNÖKI TANÁCS TAGJÁVAL

A társadalmi, politikai, gazdasági szervek, illetve intézmények munkafülszának korszerűsítése, megújítása nélkülözhetetlen ahhoz, hogy az ország a jelenlegi helyzetéből a kívánt irányba mozduljon. Az Elnöki Tanács — amely a Parlament ülősszakai között végzi jogkörének megfelelő országos feladatát — ilyen irányú törekvéseiről kérdeztem beszélgetésünk elején *Gajdócsi Istvánt*, a testület tagját, a Bács-Kiskun Megyei Tanács elnökét.

— *Először is az érdekelne, hogy egyáltalán szükségesnek tartja-e az Elnöki Tanács munkafülszának javítását, s ha igen, akkor elsősorban mi az, amin változtatni kell?*

— Ha az Országgyűlés arra törekszik, illetve azon dolgozik, hogy megújítsa, jobbítsa munkafülszát, munkamódszerét, akkor nyilvánvalónak tartom a Parlament alá tartozó szervek hasonló tevékenységét. Tehát szorgalmazni kell az Elnöki Tanács munkafülszának javítását is. Kérdésének második részére válaszolva, lényeges lenne, hogy az eddigi gyakorlattól eltérően évente legalább egyszer az Elnöki Tanács adjon számot munkájáról az Országgyűlésnek, amely nemcsak törvényhozó testület, hanem népképviselői szerv és joga a beszámoltatás. *Grósz Károly* rendszeresen kéri, hogy beszámolhasson az Országgyűlésnek a kormány munkájáról, s meg is kapja ezt a lehetőséget. Azt tartom szükségesnek, hogy ha; nem is többször, de évente egy alkalommal az Elnöki Tanács elnöke is kapjon szót valamelyik ülősszakon, ahol ismertetőnk a képviselőkkel a Tanács munkáját.

— *Vagyis a képviselőknek nincs megfelelő információjuk az Elnöki Tanács munkájáról?*

— Ezt nem mondanám. Van elegendő információjuk munkánkról, tehát nem ebben látom a megújulás irányát, hanem egyebek között abban, hogy a beszámoltatáskor a Parlament ellenőrizze az Elnöki Tanács jogkörének gyakorlását.

— *Miért tartja ezt fontosnak?*

— Egyrészt mert ez az Országgyűlés joga, másrészt pedig véglegesen elkerülhetnénk olyan szituációkat például, hogy az Elnöki Tanács „belenyúl” a Parlament jogkörébe.

— *Hogyan?*

— Úgy például, hogy törvényerejű rendelettel módosítottunk tör-

vénnyel az elmúlt időszakban nem is egyszer. Vagy mondok egy másik példát: ha egy probléma rendezésére kevés a kormány határozata, akkor hozunk rá törvényerejű rendeletet. Ebben eddig nincs kifogásolnivaló, ha csak az állampolgárok egy részét érinti, mint történetesen a házadóról alkotott törvényerejű rendeletnél. De ha a lakosság egésze érdekelt egy ügy rendezésében, akkor erre ne az Elnöki Tanács hozzon jogszabályt, hanem az Országgyűlés alkotson törvényt, mint például az utakról. Nyilván a törvényalkotás több időt vesz igénybe, mint az Elnöki Tanács törvényerejű rendeletének meghozatala, de akkor sem lehet a Parlament jogkörét megkerülni. Vagyis társadalmi kontrollra van szükség az Elnöki Tanács munkájában is, s e kontrollnak a képviselői testületnek kell lennie.

— *Milyen kapcsolatban állnak a kormánnyal?*

— E téren nincs javítanivaló, rendkívül jó a kapcsolat az Elnöki Tanács és a Minisztertanács között. A kapcsolatnak új vonásai vannak, például a legutóbbi ülősszón részt vett *Grósz Károly* is.

— *Ülősszókra jellemző a vitaszellem?*

— Igen, de mentesek a negyedórás tiszteletkör-beszédektől. Van egy anyag előttünk, s akinek hozzáfűzni valója akad, két-három perc alatt elmondja, hogy elfogadja a javaslatot, vagy pedig ellenzi és miért. Tehát tíz perc alatt megszületik a döntés.

— *Amit az egészen rövid híradásokból alig ismer meg az állampolgár.*

— Így igaz, de ebben véleményem szerint nem az Elnöki Tanács a hibás.

— *Hanem ki?*

— Megítélésem szerint a törvényerejű rendelet előterjesztőinek a feladata, hogy nagyobb nyilvánosságra hozzák, vagyis megismertessék elgondolásaikat a lakossággal. Mi ott az ülősszón indokok alapján elfogadjuk vagy elutasítjuk a javaslatokat,

BÉNYEI JÓZSEF

A pompeji katona

Elkerülte az örömlányok csábító lantjátékait,
nem ült le kockázni a katonatanyák elé szabad szombaton,
a szülő erjesztett levét se szeretette szopogatni,
sétált inkább a tengerparton s nézte, hogy pergi be saruja nyomát a görgő és sárga homok,

vagy a domboldal felsebzett virágait figyelte,
bölcsőit, őszre már zörgőtestű manduláknak.

Kis hülyének hívták a káromkodó társak s kardja élet is márványba verték bosszantásul,

pedig nem volt buzi, se bolond, csak nem akart katona lenni, hanem színész vagy történetíró,

de az apjának ezt tanácsolták a nagyokos pályaválasztási szenátorok,

hát szóltanul felvette az angyalbórt, a hátizsákot és megtanult ütemre menetelni, s mikor már sarkosan álltak az ágyán a lepedők meg a kifakult lóporrókok, őrségbe küldték a főkapu mellé.

Ott is maradt, mert éppen egy alkaioszi strófát faragott a fal színes mozaikkövein

észre se véve a vulkánt, látát és kőgörgöteget, énekelni szeretett volna, költeni szépívű verset s míg nyelve alatt ért ez a verssor, körülvette a történelemmé merevülő végtelen közuhatag.

Mára már hős lett a verset kalapáló kiskatona, de az a sor soha nem született meg, az a ritmus, az a strófa.

Hősöket csak szül a kor, költők nehezebben alakulnak,

mert a kényszerű kiskatonákban megmerevedik a szó,

s történelemkönyvek illusztrációjává kövesül.

ez a jogkörünk adta dolgunk, vagyis a döntéshozatal. Persze nem mindig vagyunk közös nevezőn.

— *Mondana erre egy konkrét példát?*

— A házadóról hozott törvényerejű rendeletben én például nem értek egyet azzal, hogy száz négyzetméter alatt miért kellett megszüntetni az adót. Így másfél-két milliárd forintot kidobtuk az ablakon. Vagy például eltöröltük a kőfát, amit mindenki megszokott, s hoztuk helyette a tehot, ami nem vált be, s lényegesen kevesebb pénz van benne. Vagy egy másik óriási hiba: a gyermekcikket egér verő árai. Elhibázott intézkedés volt, nagy társadalmi feszültséget okoz.

— *Milyen lehetőséget lát a feloldására?*

— Először is: az Országgyűlésnek jeleznie kell ezt a feszültséget. Tehát egy társadalmi jelzés indíthatná el a tárcadöntést, amivel aztán kompenzálni lehetne a gyermekcikk magas árait. De akkor fellép az Országos Tervhivatal, s a Pénzügyminisztérium, hogy mi lesz a hiányzó pénzzel. És ugyanakkor kompenzálni kellene például a tervezett lakbéremeléseket is. Szóval nagyon bonyolult megoldani az új szabályozások máris látható, érezhető hibáit. Jöcskán belenyúltunk az emberek zsebébe, amit például az is bizonyít, hogy országos szinten 35 százalékkal csökkent a hűsfogyasztás. Sajnos, a reformtörekvéseinknél mindig az kapott prioritást, hogy valamit elvezzünk, valamit megnyirbálunk és ugyanakkor a termelés nem jött offenzív lendületbe.

— *Egyes ágazatokban valóban nem, de másutt tapasztalható felfutás.*

— Igen, de sajnos abban járunk élen, amit le akarunk építeni. A kohászat például 102 százalékra teljesített, az élelmiszer-gazdaság pedig csak 93-ra. A kohászatnak elég lett volna a fele eredmény, az utóbbinak pedig jóval nagyobb.

— *Kissé talán elkanyarodtunk eredeti témánktól, bár gondolom, mind ezek a kérdések gyakran szóba jönnek az Elnöki Tanács tagjai között.*

— Nemcsak hogy szóba jönnek, hanem e feszítő gondok megoldásán dolgozunk mi is. Reméljük, eredményel.

TARNAI LÁSZLÓ